

Сумський державний педагогічний університет імені
А.С.Макаренка

Природничо-географічний факультет

Кафедра загальної та регіональної географії

ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор

Юрій ЛЯННОЙ

2025 р.

ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Актуальні напрями розвитку географічної науки та освіти

Категорія слухачів: науково-педагогічні і педагогічні працівники закладів і установ

Географія: програма підвищення кваліфікації науково-педагогічних та педагогічних працівників.

Розробники:

1. Корнус О.Г., канд. геогр. наук, доцент, завідувач кафедри загальної та регіональної географії
2. Данильченко О.С., канд. геогр. наук, доцент, доцент кафедри загальної та регіональної географії
3. Корнус А.О., канд. геогр. наук, доцент, доцент кафедри загальної та регіональної географії
4. Король О.М. канд. педаг. наук, доцент, доцент кафедри загальної та регіональної географії

Програма підвищення кваліфікації розглянута на засіданні кафедри загальної та регіональної географії

Протокол № 10 від 22 квітня 2025 року.

Завідувач кафедри
загальної та регіональної географії

Олеся КОРНУС

Програма підвищення кваліфікації схвалена науково-методичною комісією природничо-географічного факультету

Протокол № 3 від 23 квітня 2025 р.

Голова НМК

Людмила МІРОНЕЦЬ

1. Пояснювальна записка

Сучасна освіта швидко змінюється під впливом науково-технічного прогресу. Програма спрямована на оновлення та удосконалення професійної компетентності викладачів географії в контексті сучасних тенденцій у географічній науці, методиці викладання, цифрових технологіях та інтеграції екологічної, регіональної та просторової складової в освіту. Актуальність програми обумовлена необхідністю підвищення якості географічної освіти у контексті реформ Нової української школи, діджиталізації освіти, а також викликів, пов'язаних із воєнними діями, змінами клімату та урбанізаційними процесами. Ця програма відповідає сучасним викликам, орієнтуючись на прикладну підготовку вчителів та викладачів географії.

Програма підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників враховує вимоги Закону України «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020) зі змінами, «Про вищу освіту» (2014) зі змінами, «Про професійний розвиток працівників» (2012, зі змінами 2019 р.), проект Закону про академічну доброчесність» (2024), Постанови Кабінету Міністрів України №800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (2019), Професійного стандарту на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» (2021), Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» (2020), «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024), Професійних стандартів «Викладач закладу вищої освіти» (2021; 2024), Професійного стандарту «Керівник закладу освіти» (2021), Типову програму підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти з академічної доброчесності (наказ МОН України від 18.12.2024 №1759), спрямована на розвиток та удосконалення загальних компетентностей, зокрема в частині дотримання етичних принципів у межах професійної діяльності.

У програмі враховано також основні положення Концептуальних засад реформування профільної середньої освіти (академічні ліцеї) (2024), Державного стандарту базової середньої освіти (2020), Державного стандарту профільної

середньої школи (2024), Стратегії розвитку штучного інтелекту в Україні (2023-2030 рр.), закордонні та українські наукові дослідження з питань академічної культури та культури академічної доброчесності.

Мета програми:

Підвищення рівня професійної компетентності науково-педагогічних працівників у сфері географії, розширення професійних знань, умінь і навичок, удосконалення методик викладання та формування актуального науково-методичного забезпечення.

Завдання програми:

- Ознайомлення з сучасними концепціями розвитку географічної науки.
- Удосконалення методики викладання географії з урахуванням цифрових технологій.
- Поглиблення знань з фізичної, соціальної, економічної та політичної географії.
- Формування вміння застосовувати геоінформаційні системи (ГІС) в освітньому процесі.
- Розвиток компетентностей щодо дослідження просторових процесів у період воєнних і поствоєнних трансформацій.
- Сприяти підвищенню рівня професійних компетентностей учасників через практичну роботу та аналіз дослідницьких кейсів.

Цільова аудиторія: науково-педагогічні, педагогічні працівники закладів освіти і установ, керівники шкільних гуртків, керівники гуртків в закладах позашкільної освіти.

Тривалість програми: 30 годин / 1 кредит ЄКТС, з яких 10 годин – лекції, практичні та лабораторні заняття, 20 годин – самостійна робота.

Форма навчання: дистанційна, очна, змішана. Місце реалізації програми: онлайн-платформа Zoom, Meet з можливістю участі в заходах на базі Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться / набуватимуться

1. Предметна (фахова) географічна компетентність

- Здатність критично осмислювати, аналізувати та інтерпретувати природні, соціальні, економічні та політичні процеси з географічної точки зору.
- Розуміння новітніх концепцій географічної науки, таких як геоінформаційне моделювання, глобальні зміни клімату, геополітична нестабільність.

2. Методична компетентність

- Удосконалення знань і навичок у сфері дидактики географії.
- Застосування сучасних освітніх технологій (кейси, проєктний підхід, інтерактивні методи).
- Впровадження принципів академічної доброчесності та педагогічного партнерства.

3. Інформаційно-цифрова компетентність

- Використання цифрових ресурсів (ГІС-платформи, картографічні сервіси, супутникові дані) для навчання і наукових досліджень.
- Навички роботи з онлайн-платформами для візуалізації просторових даних (Google Earth, ArcGIS, QGIS).
- Безпечне та етичне використання цифрового контенту.
- Ефективно використовувати електронні ресурси для проведення дистанційного та змішаного навчання.

4. Дослідницька компетентність

- Планування та реалізація наукових досліджень у сфері географії.
- Збір, аналіз та інтерпретація кількісних і якісних географічних даних.
- Формування навичок критичного мислення, доказовості та наукового обґрунтування.

5. Екологічна компетентність

- Усвідомлення екологічних загроз та викликів (забруднення, деградація ландшафтів, зміна клімату).

- Здатність формувати відповідальне ставлення до навколишнього середовища.
- Вивчення наслідків антропогенної діяльності та збройного конфлікту для довкілля.

6. Інноваційно-освітня компетентність

- Готовність до впровадження освітніх інновацій, цифрової трансформації навчання.
- Використання інструментів формувального оцінювання, інтерактивних платформ.
- Розробка авторських навчальних курсів з використанням змішаного навчання.

7. Компетентність міжпредметної інтеграції

- Інтеграція географічних знань із суміжними галузями: біологією, економікою, історією, екологією, ІТ.
- Створення міждисциплінарних освітніх продуктів (регіональні кейс-дослідження).
- Уміння будувати навчальні маршрути та сценарії, що формують цілісне бачення світу.

2. Зміст програми підвищення кваліфікації

Тема 1. Сучасна географічна наука: тренди, проблеми, перспективи.

Географія як міждисциплінарна наука: інтеграція з екологією, економікою, соціологією, ІТ. Глобальні тренди в географії: просторовий підхід, геоекономіка, геополітика. Війна як географічний феномен: зміни геопросторової організації регіонів. Стійкий розвиток і роль географії у його забезпеченні. Екологічні виклики XXI століття в регіональному вимірі. Урбанізація, кліматичні зміни, ресурсообмеження - нові «виклики» географам.

Тема 2. Методика викладання географії у ЗВО. Теоретичні засади методики використання сучасних технологій навчання географії. Методичні особливості використання сучасних технологій навчання географії.

Компетентнісний підхід у вищій географічній освіті. Освітні тренди: інтерактивні технології, STEAM-освіта, гейміфікація. Формувальне оцінювання та рефлексія в процесі викладання.

Тема 3. Геоінформаційні технології в освіті та науці. Основи роботи з ГІС: принципи, види даних, сфери застосування. Використання цифрових карт: інтерактивні платформи (ArcGIS Online, Google Earth, QGIS). ГІС як інструмент географічного дослідження та навчання. Впровадження геоінформаційних систем у природничі й суспільні дослідження.

Тема 4. Соціально-економічна та екологічна географія: виклики та можливості сучасності. Географія населення в умовах війни. Внутрішнє переміщення населення: просторові закономірності, демографічні наслідки. Урбанізація й деурбанізація: трансформації в розміщенні населення. Вплив війни на трудову міграцію, економічну активність населення. Регіональні аспекти післявоєнного відновлення. Просторове планування відновлення територій. SWOT-аналізу регіонів України в умовах воєнних дій. Геоікологічні проблеми сучасної України: забруднення природного середовища внаслідок воєнних дій, втрата екосистем і зниження природного потенціалу територій. Екологічні ризики для здоров'я населення. Принципи сталого розвитку в післякризових регіонах. Впровадження екологічної складової у просторове планування. Баланс між відновленням економіки та збереженням довкілля.

Тема 5. Дослідницька діяльність у географії. Методологія географічного дослідження. Види наукових досліджень у географії (фундаментальні, прикладні, польові, картографічні). Формування дослідницького питання, гіпотези, вибір методів. Сучасні методи збору та аналізу даних. Використання супутникових знімків і геоінформаційних систем. Статистичні методи: просторовий аналіз, регресії, картографування. Інтерв'ю, опитування, анкетування як інструменти у соціальній географії. Польові дослідження, опрацювання даних.

Обсяг годин програми

№	Назва теми	Кількість годин	
		Лекції / практичні заняття	Самостійна робота
1	Тема 1. Сучасна географічна наука: тренди, проблеми, перспективи.	1	2
2	Тема 2. Методика викладання географії у ЗВО.	2	4
3	Тема 3. Геоінформаційні технології в освіті та науці.	2	6
4	Тема 4. Соціально-економічна та екологічна географія: виклики та можливості сучасності.	2	2
5	Тема 5. Дослідницька діяльність у географії.	2	2
	Разом	10	20

Рекомендовані джерела інформації

1. Аріон О.В. Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства: Навчально-методичний посібник / О.В.Аріон, Т.Г.Купач, С.О.Дем'яненко . К., 2017. 226 с. <https://surl.li/dpsceh>
2. Байцар А. Л. Фізична географія України : Навчально-методичний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 358 с. <https://surl.li/wwwmdt>
3. Барановський М.О. Економічна та соціальна географія України: реальний сектор економіки : навч. посібник. Ніжин: Видавець Лисенко М.М. 2018. 376 с.
4. Барановська О.В. Фізична географія материків і океанів: навчальний посібник у 2 ч. / О.В. Барановська. Ніжин: НДУ імені Миколи Гоголя. Ч.1: Світовий океан, Африка, Австралія, Океанія, Південна Америка, 2015.306 с.
5. Бережний В.А. Комп'ютерні технології в суспільній географії: українськоросійсько-англійський словник основних термінів та понять. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. 40 с.

6. Борнеман Е. Географія промисловості США. Режим доступу:
https://www.geographyrealm.com/geography-industry-us/?fbclid=IwAR0FjZk5jxECg26_GJpsQCWvSRkMtzkoNHylnmEozeXviEx_fgqkgL688ds
7. Білецький М.І., Ванда І.В., Котик Л.І. Соціальна географія : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 328 с.
8. Влах М., Котик Л. Теорія і методологія географічної науки : навч. посібник для самостійної роботи студентів. Львів : ЛНУ імені І.Франка, 2019. 122 с.
9. Врублевська О. О., Катеруша Г. П. Навчальний посібник з дисципліни «Клімат України та прикладні аспекти його використання». Одеса: ОДЕКУ, 2012. 180 с.
http://eprints.library.odeku.edu.ua/378/1/VrublevskaayaAA_Klimat_Ukrainy_%20ta_prikladni%20aspekty_igo_vykorystanya_2012.pdf
10. Географічні карти. Карти суспільних явищ і процесів: навчальний посібник / Л. М. Даценко, Т. М. Курач. К., 2021. т.3. 175 с. <https://surl.li/iovrxl>
11. Географія Сумської області: особливості природи, соціально-економічного розвитку та раціонального природокористування: колективна монографія / за заг. ред. А.О. Корнуса. – Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2021. – 212 с.
14. Гудзеляк І. Географія населення: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 126 с. <https://surl.li/xllhqt>
15. Данильченко О. С. Річкові басейни Сумської області : геоекологічний аналіз : монографія. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 270 с.
16. Екскурсоведство з основами музеєзнавства: методичні вказівки для виконання практичних та самостійних робіт / укладач О. Г. Корнус. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 24 с.
17. Іванік О.М., Мєнасова А.Ш., Крочак М.Д. Загальна геологія. Навчальний посібник. Київ. 2020. 205 с.
http://www.geol.univ.kiev.ua/lib/General_geology_Ivanik_Menasova_Krochak.pdf

18. Клименко В. Г. Гідрологія України: Навчальний посібник для студентів-географів. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. 124 с.
http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/3785/2/Gidrolog_Ukraine.pdf
19. Кравців С. С. Войтків П. С., Кобелька М. В. Картографія : навчальний посібник. (2-ге видання, виправлене і доповнене). Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2020. 191 с. <https://surl.li/bjlqpp>
21. Корнус А.О. Атлас сільського господарства Сумської області : географічний атлас. Електр. текст. дані. Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка; Сумський відділ Українського географічного товариства, 2019. 1 ел. опт. диск (CDROM).
22. Корнус А.О. Сільське господарство Сумської області (економіко-географічне дослідження). Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 100 с.
23. Корнус А.О., Корнус О. Г. Промисловість Сумської області (економіко-географічне дослідження). Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2017. 136 с.
25. Корнус О. Г. Історична географія: навчальний посібник. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2013. 156 с.
26. Костів Л. Я. Фізична географія материків і океанів. Африка : навч.-метод. посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 184 с.
https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/05/afrika_kostiv.pdf
28. Котик Л. Суспільна географія макрорегіонів світу (Центральна, Південно-Східна Європа та Східна Балтія): навч. посібник для самост. роботи студентів. 2-ге вид., допов. і перероб. Львів: Простір-М, 2022. 108 с.
https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/04/Kotyk-Susp_heohr_makrorehion-central-Europe_2022-book.pdf
29. Кузик С., Котик Л., Ванда І. Регіональна економічна і соціальна географія світу (розвинені країни) : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 148 с.

30. Курганевич Л.П., Біланюк В.І., Андрейчук Ю.М. Загальна гідрологія: навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 336 с.
32. Мандрик І. П. Географія світового господарства : Конспект лекцій. Луцьк, ПП Іванюк В. П. 2021. 187 с.
<https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi71/0051524.pdf>
33. Мандрик І. П. Регіональна економічна і соціальна географія : конспект лекцій. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2021. 261 с.
35. Мезенцева Н. І., Трусій О. М. Географія аграрно-промислового комплексу: навч.-метод. посіб. К. : ВПЦ "Київський університет", 2016. 92 с.
http://geo.univ.kiev.ua/images/doc_file/navch_lit/kafedra_ekonom_lit/Geografiya_APK.pdf
36. Метеорологія та кліматологія: курс лекцій. Для підготовки здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти у галузі знань 10 «Природничі науки» за спеціальністю 101 «Екологія», освітньо-професійна програма «Екологічна безпека» / Укладачі: М. В. Сарапіна, О .В. Рибалова, О. В. Бригада. Х: НУЦЗУ, 2023. 216 с. <https://surl.li/vkryfb>
37. Міхелі С.В. Фізична географія Євразії: навчальний посібник для закладів вищої освіти. Київ: Перун, 2019. 286 с.
38. Міхелі С.В. Фізична географія Північної Америки: навчальний посібник. К.: Перун, 2019. 288 с.
40. Немець К.А. Кравченко К.О. Інформаційна географія та ГІС: навчально-методичний посібник. Харків, 2018. 108 с.
41. Основи картографування. Курс лекцій. Для студентів природничо – гуманітарного фахового коледжу спеціальності 193 Геодезія та землеустрій // Укладачі: Кирлик Д.В., Калинич І.В., Пічкарь Л.І. Видавництво УжНУ «Говерла», 2024. 144 с. <https://surl.li/hgbvqc>
43. Проектування та укладання карт (навчальний посібник для студентів спеціальності 103 Науки про Землю, освітньої програми «Картографія, географічні інформаційні системи, дистанційне зондування землі» та освітньої програми «Геодезія та землеустрій», спеціальності 193 «Геодезія

- та землеустрій») / В.І. Остроух. К.: ДНВП «Картографія», 2024. 88 с.
<https://surl.li/gwxdhp>
44. Пугач С. О., Лажнік В. Й. Географія промисловості : навчально-методичний комплекс дисципліни. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2024. 79 с.
<https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/24658/1/geoprom.pdf>
46. Решетченко С. І. Р Метеорологія та кліматологія : навчальний посібник. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 220 с. <https://surl.li/wvatep>
47. Соціальна географія: підручник / за ред. Л. Нємець та К. Мезенцева. Київ: Фенікс, 2019. 304 с. <https://surl.gd/czdjda>Сюткін С.І. Географія населення : навч. посібник. Суми: ВПП «Фабрика друку», 2015. 128 с.
48. Сюткін С.І. Політична географія : навчальний посібник. Суми: ВПП «Фабрика друку», 2017. 120 с.
49. Топчієв О.Г., Мальчикова Д.С., Яворська В.В. Регіоналістика: географічні основи регіонального розвитку і регіональної політики. Навч. посіб. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 372 с.
http://fs.onu.edu.ua/clients/client11/web11/pdf/regionalistyka_Yavor.pdf